

JUHÁSZ IRÉN KÖSZÖNTÉSE

Jelen sorok íróját érte a megtiszteltetés, hogy köszönthesse Irénkét életének e kerek évfordulóján, 70. születésnapján – annak jogán, hogy múzeumunk jelenlegi dolgozói közül legkorábbról, 1974 júliusától ismeri az ünnepetet.

„Hogy szalad az idő! Mindjárt itt a karácsony!” – mondjuk gyakran, nem is gondolva arra, valójában mi minden történt velünk az elmúlt időben. E születésnapjára azonban megfelelő alkalom, hogy megálljunk egy pillanatra, és röviden visszatekintsünk Irénke életpályájára.

Sarkadon született május hónap 26-dik napján Juhász János MÁV pályaoőr és Pallag Julianna első gyermekeként. Az általános és középiskoláit Gyulán végezte. 1961-ben érettségizett az Erkel Ferenc Gimnáziumban, és még ebben az évben sikeresen felvételizett Budapesten az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Szorgalma, kitartása, valamint három gyermeket nevelő szülei támogatása eredményeként 1968-ban régész és középiskolai történelem szakos tanári diplomát szerzett. (A régészetben belül az általa választott korszak az avar kor, illetve speciális érdeklődési köre az Árpád-kori egyházi építészet.) A hatvanas években egyáltalán nem volt régész muzeológus Békés megyében, ennek okán Irénke – tanulmányait levelező tagozaton folytatva – 1966-ban megyei ösztöndíjasként dolgozott első munkahelyén a gyulai Erkel Ferenc Múzeumban. Ezt követően 1969-től a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban, az 1973-as évtől a szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumban végezte régészeti munkáját, 1994-től pedig – nyugdíjba vonulásáig – régésze és igazgatója volt ez utóbbi intézménynek.

Valóban szalad az idő! Visszagondolva ismeretségünk 38 évére, egymást érik azon emlékek, melyek ásatásait és az ott végzett közös munkákat idézik. E hosszú és változatos életpálya minden állomását felsorolni sokáig tartana, de nem is ez a

célunk, inkább a vele töltött időszak eseményeiből szemezgetnék, néhány „emlékgyertyát” állítva belőlük Irénke születésnapjára.

Az első „gyertya” megismerkedésünk emléke, 1974 nyaráról, Vésztő-Mágoron. Ebben az évben először szervezett régészeti építőtábor középiskolások számára a Munkácsy Múzeum. Az intézmény sötétzöld kisbuszával vittek ki minket az ásásra. Emlékszem, amikor a gépkocsi rákanyarodott a Sebes-Körös holtágán átvezető hídra, az addig zajongó csapat elcsendesedve várta, milyen is lesz saját szemmel „igazi” ásást látni. A feltáráshoz vezető dűlőút jobb oldalán lévő nádaszombékos terület, bal oldalán pedig a kukoricás takarta el a kilátást, így a növényzetből kiérve várakozással teli diákhadunk máris a Mágori-dombon találta magát. Megilletődöttségünk csak fokozódott, mikor egy öblös hangú, lógó fülű, hatalmas kutya szaladt elénk, mögötte pedig vékony alkatú, napbarnított, rövid hajú, szigorú tekintetű, szemüveges fiatal nő lépkedett. Köszöntött minket, majd bemutatkozott „Juhász Irén régész vagyok, az ásítás vezetője. Szólimtatok Irénke néninek! A kutya neve Rebeka, nem kell félni tőle, nem bánt, a barátkozással azért még várjatok! A dolgaitokat tegyétek a sátorba, osszátok el magatok között a fekhelyeket! Ebéd után körbevezetlek benneteket az ásáson, és megbeszéljük, mi lesz a munkátok.” Gyorsan telt a tábor két hete, ezen idő alatt pedig megismerhettük, milyen a kétkezi munka, a lapátolás, a téglahordás, no meg a vízhólyagok a tenyerünkön, de ízelítőt kaptunk a sírok bontása, az objektumok feltárása, illetve az ásáti dokumentáció készítésének munkamenetéből, szakmai jelentőségéből. Legnagyobb élményünk az volt, mikor Irénke felügyelete mellett végre magunk bonthattunk sírt. Türelmesen magyarázta közben, mit miért, és hogyan kell bontani, mire kell odafigyelni. Olyan dolgokkal is gazdagodott ifjonti lelkünk, melyeket akkor még nem értettünk, csupán sejtettünk „Irénke néni” eltökéltégét, hivatástudatát, munkaszeretetét, emberségét látva. Reggelenként, még a kubikos brigád érkezése előtt, elsőként ment föl a dombra az ásáshoz, a munkaidő letelte után pedig sokszor naplementéig folytatta a bontást, ezt követően pedig az ásáti naplót írta, az előkerült leleteket vette nyilvántartásba, mégis mindig volt ideje ránk. Szívesen válaszolt a munkájához vagy egyéb tudományhoz kapcsolódó kérdésünkre, sosem volt kioktató, lekezelő vagy tanáros, esténként pedig néha leült közénk a tábortűzhöz, és egyetemi éveiről mesélt nekünk. Többek között kedves tanáráról, László Gyuláról vagy Cs. Sós Ágnesről, aki a zalavári ásást vezette, és arról, mit tanult tőlük régészetből, emberségből. A tábor végén néhányan szorongva vártuk az új csapat érkezését – mivel itt akartunk még maradni –, titkon remélve, hogy nem lesz teljes a következő táborozói létszám, s így jut majd nekünk ismét hely. Várakozásunk nem volt hiábavaló.

Csak nagyon ritkán fordul elő egy régész életében, hogy olyan feltárást végezzen, amelyet be is tud fejezni, s olyan pedig még ritkábban, hogy az általa kiásott, feltárt romokat kiállítóhelyé alakítsák, majd részt vehessen a helyreállítási munkában, illetve az emlékhely felavatásán is. Irénkének ez megadatott. 1970-ben kezdte el a vésztői Mágori-halmon egykor emelkedő Csolt-monostor feltárását, és 1978-ban fejezte be az ásáti munkát. Ebben az évben került elő a körtemplom és

a kolostor udvarának ÉNy-i sarkában a kút is, melynek kibontása – mondhatni – családi vállalkozás keretében történt, ugyanis a 9 méter mély kútból az évszázadok alatt összegyűlt törmeléket édesapja és férje, Pápai Pál termelte ki. A templomromok helyreállítási munkálatai 1982-ben fejeződtek be. Szerencsésnek tartom magam, hogy e hosszú ideig tartó munkában magam is részt vehettem óvónőképzős hallgatóként, majd a nyári szabadságaim ideje alatt, végül 1982 áprilisától a Munkácsy Múzeum restaurátoraként és Irénke munkatársaként. A Mágori-dombon végzett sokéves munkája elismeréseként Vésztő város képviselőtestülete 2002-ben Vésztő Díszpolgára címet adományozott számára. Mágortól ezután sem tudott, nem is akart elszakadni. Szívén viselte az épületrekonstrukciókat, a Wenckheim-féle régi borospincében kiállított régészeti leletek állapotát, és a rá jellemző elhivatottsággal vett részt 1986-ban azon a kététhetes ásatáson is, amelyet Makkay János – az MTA Régészeti Intézetének munkatársa – végzett, és amely feltárásnak célja és eredménye az őskort bemutató kiállítórész kialakítása lett.

A következő „születésnap gyertya” Irénke avar kori temetőásatásait idézi fel. A „tűtartós temető” (Szarvas 68. lelőhely) feltárását 1983 és 1986 között végezte, ekkorra már számomra Irénke néniből Irénke lett, én pedig – nagy örömmre – az Ő állandó régészeti technikusa lehettem. Ez a temető igazi csemegének számított nemcsak az avar koros régész számára, hanem nekünk, segítőknek is. Az itt feltárt 422 sír között lóval történt temetkezés, fülkesír és számos gyöngyös, tűtartós női sír, illetve igen sok övveretes férfi sír is volt. Akkoriban nem telt el úgy munkahét, hogy néhány napon sötétedésig szedtük az apró gyöngyöket, vagy éppen az övvereteket csomagoltuk. Azután felültünk a kerékpárokra: én egy kölcsön kapott biciklire, Irénke pedig a „Sárira” – vagyis arra a sárga színű kemping kerékpárra, amely hosszú ideig kitartott mellette, s amely egyetlen közlekedési eszköze volt a vésztői ásatások idején is. A csomagtartón persze a leletek és a felszedett csontvázakat tartalmazó csomagok voltak, és irány haza... Ásatásai idején ugyanis, hogy ne kelljen minden nap Szarvas és Békéscsaba között buszoznom, nála lakhattam, élvezhettem finom főztjét, gondoskodását. Tapasztalhattam egyúttal, hogy vacsora után ugyanazzal a kifogyhatatlan energiával és töretlen munkakedvvel ül az íróasztalhoz, és írja az ásatási naplót, rajzolja a temetőtérképre az aznap feltárt sírok helyét, ellenőrzi a bemérések adatait, mint ahogyan ezt korábban, a Csolt-monostor feltárása során is tette. A kerékpárok eszembe juttatják egy másik ásatását, amit Rózsáson folytatott (Szarvas 75. lelőhely), ahol már gépesített ásatási brigádot alkottunk, mivel az itt folyó munkára már Irénke saját gépkocsijával jártunk ki. A rózsási avar temetőt egy csatorna ásásával bolygatták meg. Ezt azért említem, mivel e csatorna újabb emléket juttat eszembe, mégpedig az 1987-es leletmentés „két-emberes sírbontási technikáját”, amit a csatorna rézsűjében lévő sírok feltárásakor alkalmaztunk. Ez abból állt, hogy egy ember bontotta a sírt, a másik pedig serényen meregette a sírgödörből az átszivárgó vizet. Volt olyan eset, hogy a víz volt a gyorsabb, és az iszapban tapogatva kerestük az övvereteket, a helyükre pedig faágakat szűrtünk, hogy a sírrajzon jelölni tudjuk, milyen sorrendben díszíthették az

övet. Egyik emlék hozza a másikat, így, ha folytatnám, kitelne belőlük a 70 szál gyertya is a képzeletbeli születésnap tortán.

A harmadik gyertya azonban Irénkéről, a magánemberről eszembe jutó néhány emléket jelképezi, különösen azokat, amelyek a Békésszentandráson lévő hétvégi telkükhöz kapcsolódnak. Például az őszi szőlőszüretelést, diószedést vagy a nagy őszibarack-betevési akciót. Ez a gyümölcs ugyanis a kedvence, de nagyon szereti a virágokat, a kutyákat és a cicákat is. A szentandrási telek Körös felőli része az Ő birodalma, itt nevelgeti legjobban szeretett virágát, a sokféle színű és fajtájú rózsát, és ugyanilyen szeretettel istápolja, eteti a telken megjelenő kóbor cicákat, melyek közül az elmúlt évek során néhány házi kedvenc lett, és a szarvasi családi házban egész életük során élvezhették Irénke gondoskodó szeretetét.

Most már, hogy felkerültek a gyertyák a tortára, következzen a köszöntő!

Kedves Irénke! Nagy szeretettel, tiszta szívből kívánjuk, hogy még sokáig jó egészségben, vidám kedéllyel teljenek napjaid, s e hosszú, tartalmas munkában megkopott ízületeid csak ritkán éreztessék létüket, valamint kívánjuk még, hogy sokáig köszönthessünk születésnapod alkalmából.

Gábor Gabriella